

Практична робота №3

Тема: Імплементация Директиви про Оселища (92/43/ЄЕС) та формування Смарагдової мережі, Бернська, Боннська та Рамсарська конвенції

Мета: ознайомитися з ключовими положеннями Конвенції про біологічне різноманіття (CBD), Картахенським протоколом про біобезпеку та Нагойським протоколом про доступ до генетичних ресурсів і справедливий розподіл вигод, а також їх імплементациєю в Україні.

Теоретичні відомості

Конвенція про біологічне різноманіття була прийнята на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у червні 1992 року (Саміт Землі) і набула чинності 29 грудня 1993 року. Станом на 2024 рік учасниками Конвенції є 196 сторін. Україна ратифікувала Конвенцію 29 листопада 1994 року (Закон України № 257/94-ВР).

Три основні цілі Конвенції:

1. Збереження біологічного різноманіття (conservation)
2. Стале використання його компонентів (sustainable use)
3. справедливий і рівноправний розподіл вигод від використання генетичних ресурсів (fair and equitable sharing of benefits)

Ключові положення

- Суверенні права держав на власні біологічні ресурси
- Національні стратегії, плани та програми збереження біорізноманіття
- Система охоронюваних територій (in-situ conservation)
- Збереження поза природними місцями існування (ex-situ conservation)
- Стале використання компонентів біорізноманіття
- Доступ до генетичних ресурсів та розподіл вигод (ABS)
- Доступ до технологій та їх передача
- Фінансові механізми
- Участь громадськості та корінних народів

Картахенський протокол про біобезпеку (Cartagena Protocol on Biosafety, 2000).

Прийнятий у 2000 році в Монреалі (назва від міста Картахена, де почалися переговори), набув чинності у 2003 році. Україна приєдналася до Протоколу 12 липня 2002 року. Його метою є забезпечення належного рівня захисту в галузі безпечної передачі, обігу та використання живих змінених організмів (ЖЗО), що є результатом сучасної біотехнології та можуть справляти негативний вплив на збереження та стале використання біорізноманіття, а також враховуючи ризики для здоров'я людини.

Живий змінений організм (ЖЗО / LMO - Living Modified Organism) – організм, генетичний матеріал якого змінено за допомогою сучасної біотехнології

Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів (Nagoya Protocol on ABS, 2010).

Прийнятий у 2010 році в Нагої (Японія), набув чинності у 2014 році. Україна підписала протокол 20 вересня 2011 року. Метою є забезпечення справедливого і рівноправного розподілу вигод від використання генетичних ресурсів,

сприяючи збереженню біологічного різноманіття та сталому використанню його компонентів.

Ключові принципи:

- Попередня обґрунтована згода (PIC - Prior Informed Consent) країни-походження ресурсу
- Взаємно узгоджені умови (MAT - Mutually Agreed Terms)
- Доступ до генетичних ресурсів (Access)
- Розподіл вигод (Benefit-sharing): монетарні (роялті, ліцензійні платежі) та немонетарні (передача технологій, навчання)
- Традиційні знання корінних та місцевих громад
- Механізм посередництва з питань доступу до ресурсів (ABS Clearing-House)

Завдання 1. Ознайомтеся з Національною стратегією збереження біологічного та ландшафтного різноманіття України на період до 2030 року (затверджена розпорядженням КМУ від 05.09.2024 № 968-р).

Проаналізуйте та опишіть:

- ✓ - Основні типи екосистем України та їх площі
- ✓ - Кількість видів флори та фауни
- ✓ - Кількість видів у Червоній книзі України
- ✓ - Площа природно-заповідного фонду (% від території)
- ✓ - Основні загрози біорізноманіттю в Україні (мінімум 7)
- ✓ - Кількісні цільові показники на 2030 рік
- ✓ - Запропонуйте конкретні заходи для їх досягнення

Завдання 2. Біобезпека та ГМО в Україні

Картахенський протокол регулює транскордонне переміщення живих змінених організмів (ЖЗО/ГМО). В Україні діє Закон «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» (2007). Проаналізуйте основні положення Закону та дайте відповіді на запитання: Чи дозволено вирощування ГМ-культур в Україні? Які ГМ-культури дозволені для імпорту? Площі посівів ГМ-культур (якщо є). Оберіть одну ГМ-культуру (наприклад, ГМ-соя, ГМ-кукурудза) та опишіть модифікацію (який ген вставлено, яка ознака), проведіть аналіз потенційних ризиків для здоров'я людини, для навколишнього середовища (перехресне запилення, вплив на нецільові організми), для біорізноманіття. Запропонуйте заходи управління ризиками.

Контрольні запитання:

1. Які три основні цілі Конвенції про біологічне різноманіття? Як вони взаємопов'язані?
2. Поясніть різницю між збереженням in-situ та ex-situ. Наведіть приклади для України.
3. Чому виник Картахенський протокол? Які основні ризики пов'язані з використанням ГМО, які він покликаний регулювати?
4. Поясніть концепцію «суверенних прав держав на власні генетичні ресурси». Як це співвідноситься з принципом «спільної спадщини людства»?
5. Які основні загрози біорізноманіттю в Україні? Які з них є найбільш критичними і чому?